

Исходя из перечисленных выше признаков института государства, его можно определить как автономную организационно-функциональную структуру, основой деятельности которой выступают правовые нормы и принципы, и выполняющую особую функцию в целостной структуре государственного бытия.

Список использованных источников

1. Ориу М. Основы публичного права / Морис Ориу. – М.: Изд-во Ком. акад. 1929. – 759с.
2. Douglass C. North Institutions, Institutional Change and Economic Performance / North Douglass. – Cambridge University Press, 1990. – 145p.
3. Greif, A. Cultural Beliefs and the Organization of Society: A Historical and Theoretical Reflection on Collectivist and Individualist Societies / Avner Greif. – The Journal of Political Economy. – 1994. – № 102 – p. 912– 950.
4. Чиркин В. Е. Государствоведение / В. Чиркин. – М.: Юристь, 1998. – 384с.

МИСАК О. І.

Вінницький інститут Університету «Україна»,
старший викладач кафедри правознавства

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПОГЛЯДИ

Юридична відповідальність одна з фундаментальних категорій права. Унікальне значення юридичної відповідальності пояснюється тим, що вона сприяє єдності та організації системи права, свідчить про належний рівень його розвитку та є гарантією дотримання прав і свобод людини і громадянина. Проблеми юридичної відповідальності можна віднести до числа найбільш дискусійних, передусім це обумовлено різними концептуальними поглядами, вітчизняних та зарубіжних науковців на сутність юридичної відповідальності. Більшість науковців пов'язують юридичну відповідальність виключно зі скоєнням правопорушення (негативна юридична відповідальність) [1, с. 251], інші зазначають, що юридична відповідальність орієнтована не лише на минулу, але й на сьогодишню та майбутню поведінку суб'єкта правовідносин (позитивна юридична відповідальність) [2, с. 191–216].

І. С. Самощенко та М. Х. Фарукшин зазначали, що ні наукові погляди, ні тим більше інтереси практики не дають підстави для перегляду юридичної відповідальності не у контексті наслідку правопорушення. Тож на їх думку, ретроспективна юридична відповідальність зводиться

до того, що це виключно обов'язок особи зазнати заходів державного впливу (примусу), санкцій за вчинене правопорушення [3, с. 43]. Р. І. Косолапов та В. С. Марков, у цьому контексті зауважують, що «юристи захопились найбільш ретроспективною з відповідальностей — кримінальною відповідальністю за злочин. І саме цей аспект юридичної відповідальності активно досліджується та розглядається, лише тому, що недостатньо розроблена проблема юридичної відповідальності в її позитивному аспекті» [4, с. 68].

Розглядаючи концепцію позитивної юридичної відповідальності як обов'язку, перш за все окреслимо, що її недоліком є ототожнення змісту відповідальності до пасивного дотримання заборон або ж лише до реалізації позитивних обов'язків. Юридичні обов'язки визначають, встановлюють вид і міру поведінки суб'єктів правовідносин. У обов'язках формулюється мінімум, а не максимум юридичної відповідальності, що реалізується у правомірній поведінці суб'єктів суспільних відносин. Тож відповідальність це елемент правового статусу суб'єкта, що закріплений у правових нормах. Такий підхід до проблематики позитивної юридичної відповідальності підкреслює її правову природу на наповнює її юридичним змістом. Позитивна відповідальність випливає з існуючого правового статусу суб'єкта правовідносин. Е. В. Черних відзначає, що встановлення статутної (статусної) відповідальності має місце до факту правомірної або протиправної поведінки, до оцінки відповідальної чи безвідповідальної поведінки суб'єкта. Вона визначена законом і є передумовою юридичної відповідальності в будь-якому загальновизнаному аспекті її реалізації [5, с. 82—83].

Ще одним дискусійним та найбільш актуальним питанням сучасної теорії держави і права, є проблема правомірності існування позитивної юридичної відповідальності у єдності з негативним аспектом цього правового феномену. Юридичну відповідальність необхідно розглядати як правовідношення між суб'єктами права і системою соціального контролю (в особі її органів) у зв'язку із здійсненням суб'єктом правової поведінки — правомірної чи неправомірної [6, с. 231].

Розвиток громадянського суспільства передбачає не тільки і не стільки дотримання заборон, але й активне застосування та дотримання суб'єктивних прав, активну громадську позицію, самоконтроль. Натомість наївно було б стверджувати, що всі суб'єкти правовідносин будуть дотримуватись норм права виходячи з поваги до закону, тому традиційний підхід до цього поняття в певній мірі зберігає свої позиції. Не потрібно сприймати юридичну відповідальність лише як наслідок правопорушення, що тягне за собою покарання, або ж лише як обов'язок діяти правомірно, адже право не настільки просте та прямолінійне. Н. В. Вітрук, загалом зауважує, що визначення відповідальності суб'єктів права в у правовій поведінці і категорії позитивної (перспективної) юридичної відповідальності збагачує категорію юридичної

відповідальності, але не відкидає існування її негативно (ретроспективного) аспекту [7, с. 186–204.].

Використання такої різновекторної термінології (статутна (статусна), перспективна, негативна, ретроспективна юридична відповідальність) може наштовхнути на думку щодо існування двох окремих, самостійних видів юридичної відповідальності. Однак юридична відповідальність є такою ж цілісною як і будь-який інший різновид соціальної відповідальності. Різняться лише форми її реалізації. Юридична відповідальність реалізується у позитивному, перспективному значенні через юридичні обов'язки суб'єкта права, який у майбутньому добровільно, свідомо та відповідно до припису правових норм їх виконує. Якщо ж цього не станеться, тобто якщо суб'єкт скоїть правопорушення, виникне необхідність у застосуванні державного примусу для належного виконання цих суб'єктивних обов'язків.

Очевидний логічний зв'язок між перспективною і ретроспективною відповідальністю, що сприяє збільшенню числа прихильників сприйняття юридичної відповідальності у єдності негативного та позитивного підходу, за якого ці два аспекти тісно пов'язані між собою, чим вищий рівень відповідальності у позитивному сенсі тим краще дотримання правові норми і тим рідше застосовується негативна юридична відповідальність. Єдність цілей визначає взаємодію негативних та позитивних значень юридичної відповідальності. На нашу думку цей підхід є найбільш привабливим, оскільки дає змогу більш повно з'ясувати сутність юридичної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Лейст О. Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права / О. Э. Лейст. – Москва: Зерцало-М, 2002. – 288 с.
2. Матузов Н. И. Правовая система и личность / Н. И. Матузов – Саратов: Издательство Саратовского института, 1987. – 294 с.
3. Ответственность по советскому праву / І. С. Самощенко, М. Х. Фарукшин – Москва: Юрид. лит., 1971. – 240 с.
4. Косолапов Р. І. Свобода и ответственность / Р. І. Косолапов, В. С. Марков. – Москва: Политиздат, 1969. – 95 с.
5. Черных Е. В. О нормативном характере юридической ответственности // Вопросы теории государства и права. Актуальные проблемы современного государства и права: Межвуз. сб. науч. тр. Вып. 1 (10) / Е. В. Черных. – Саратов: Изд-во СГАП, 1998. – С. 82– 83.
6. Кудрявцев В. Н. Правовое поведение: норма и патология / В. Н. Кудрявцев – М.: Наука, 1982. – 287 с.
7. Витрук Н. В. Общая теория юридической ответственности. 2-е издание, исправленное и дополненное / Н. В. Витрук. – Москва: Норма, 2009. – 259 с.